

Malmö kommun
Husie stadsdel

2010-06-23

1 (23)

Dnr: 40-2009:1849

Bitr rektor Höja förskola
Rektor Højaskolan

Språk- och kunskapsutveckling för barn och elever med annat modersmål än svenska

Kvalitetsgranskning av Höja förskola och Højaskolan i Husie stadsdel i Malmö kommun

Inledning

Skolinspektionen genomför en kvalitetsgranskning av språk- och kunskapsutveckling för barn och elever med annat modersmål än svenska under hösten 2009 och våren 2010. Granskningen genomförs i 21 förskolor och 21 grundskolor fördelade på 12 kommuner i landet. I förskolorna granskas verksamheten för barn i åldern tre till fem år och i grundskolan granskas undervisningen för elever i årskurs 2 och 4. Urvalet av kommuner har gjorts så att de ingående kommunerna representerar stora och små kommuner, tätort och glesbygd. Förutom att resultaten av granskningen presenteras i beslut för respektive kommun kommer övergripande iakttagelser och slutsatser inom området att redovisas i kvalitetsgranskningsrapporten "Språk- och kunskapsutveckling för barn och elever med annat modersmål än svenska".

Övergripande information om kvalitetsgranskningen och projektplanen för kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens webbplats:

(<http://www.skolinspektionen.se/kvalitetsgranskning/>)

Syftet med denna granskning är att bidra till ökad måluppfyllelse för barn och elever med annat modersmål än svenska. Närmare en femtedel av eleverna i grundskolan idag har utländsk bakgrund, antingen är de födda utomlands eller i Sverige av utlandsfödda föräldrar. Så länge elever med annat modersmål än svenska inte behärskar det svenska undervisningsspråket, kommer de att ha sämre förutsättningar att nå de nationella målen än elever med svenska som modersmål.

Mot denna bakgrund har Skolinspektionen valt att genomföra en kvalitetsgranskning med inriktning på kommuners, skolors och förskolors insatser för att ge förutsättningar för barn och elever med annat modersmål än svenska att nå de nationella målen. Det övergripande syftet med granskningen är att utveckla förskolors och skolors förmåga

att arbeta så att barn och elever får en språk- och kunskapsutveckling som i högre utsträckning ger dem förutsättningar att nå skolframgång.

Skolinspektionens granskning utgår ifrån fyra huvudfrågeställningar. Frågeställningarna bygger i sin tur på nedan nämnda framgångsfaktorer, ett urval av de faktorer som olika utvärderingar och forskningsrapporter lyfter fram som betydelsefulla för att ge barn och elever med annat modersmål än svenska möjligheter att nå målen. Samma faktorer återfinns också i de styrdokument som reglerar verksamheten i förskolan och undervisningen i grundskolan. Skolinspektionens bedömningar utgår ifrån de generella regleringar som rör alla barn i förskolan och alla elever i grundskolan samt de specifika regleringar som rör gruppen barn och elever med annat modersmål än svenska.

För att betona den tillgång det innebär att kunna uttrycka sig på mer än ett språk används ibland uttrycket flerspråkiga barn/elever i beslut och granskningsrapport i stället för "barn och elever med annat modersmål än svenska".

Framgångsfaktorerna kan sammanfattningsvis beskrivas enligt följande (utan inbördes rangordning)

- Personalen arbetar språk- och kunskapsutvecklande. Det innebär att personalen känner till de flerspråkiga barnens/elevernas unika behov och utgår ifrån dessa. Detta innebär att barnen/eleverna får utgå ifrån egna erfarenheter, ges möjlighet att relatera nya kunskaper till de egna begreppen och att förstå de sammanhang som kunskaperna presenteras i.
- Personalen ser flerspråkighet och mångkulturalitet som en tillgång och att detta kommer till uttryck i verksamheten.
- Det finns en pedagogisk mångfald som ger barnen/eleverna möjlighet att skaffa sig och uttrycka kunskaper på olika sätt.
- Personalen har höga förväntningar och tilltro till barnens och elevernas förmåga.
- Flerspråkiga barn/elever ges förutsättningar att träna och använda sina olika språk.
- Miljön är trygg.
- Förskolor och skolor ser föräldrarna som en resurs och arbetar för att utveckla ett gott samarbete.

Granskningen av förskolan Höja förskola och Höjaskolan i Husie stadsdel i Malmö kommun ingår i detta projekt. Underlaget till beslutet består av dokument från kommunen och verksamheterna samt av information som samlats in vid besök i de olika verksamheterna under november 2009. I förskolan genomfördes observationer, intervjuer med personal och chefer och i skolan intervjuades elever, lärare och skolledning samt genomfördes observationer. I kommunen har också modersmålslärare och representanter från stadsdelens barn- och ungdomsförvaltning intervjuats. I de granskade verksamheterna har de flerspråkiga barnens och elevernas föräldrar medverkat i en

enkätundersökning. Resultaten från denna undersökning kommer att ingå i kvalitetsgranskningsrapporten och även återkopplas till den granskade förskolan/skolan. Beslutet grundar sig också på annan information som finns i Skolverkets nationella uppföljningssystem eller annat offentligt material. Företrädare för Höja förskola och Höjaskolan har haft möjlighet att ge synpunkter på sakinnehållet som ligger till grund för kvalitetsgranskningens beslut.

Fråge-/granskningsområden

Skolinspektionen har granskat följande fyra huvudfrågeställningar i syfte att undersöka om det finns ett arbete i förskolan/skolan som främjar språk- och kunskapsutvecklingen hos barn och elever med annat modersmål än svenska.

1. Utgår arbetet i förskolan/skolan ifrån barnens/elevernas kulturella bakgrund och livsmiljö?

Här har granskningen fokus på om arbetet/undervisningen i förskolan/skolan utgår ifrån barnets/elevers bakgrund och livsmiljö.

2. Anpassas arbetet till barnens/elevernas behov och intressen?

Här har granskningen fokus på meningsfullhet, motivation och sammanhang i verksamheten. Finns det ett arbetssätt i förskolan/skolan som främjar språk- och kunskapsutveckling?

3. Ges barnen/eleverna möjligheter att utveckla sitt modersmål och det svenska språket?

Här har granskningen fokus på förskolornas och skolornas arbete för att barn och elever med annat modersmål än svenska ska ges möjlighet att utveckla sitt modersmål.

4. Har lärarna utbildning i de ämnen de undervisar i och erbjuds lärarna relevant kompetensutveckling?

Här har granskningen fokus på kompetensen i förskolan/skolan för att arbeta med språk- och kunskapsutveckling för barn/elever med annat modersmål än svenska.

Beskrivning av Malmö kommun

Malmö kommun ligger i den expansiva Öresundsregionen och har cirka 300 000 invånare. Kommunen är indelad i 10 olika stadsdelar och i varje stadsdel finns en nämnd och förvaltning. Malmö är också en segregerad kommun, där andelen invånare med utländsk bakgrund varierar, i vissa stadsdelar har huvuddelen utländskt ursprung. En granskning av slutbetygen 2010 för årskurs 9 visar att det finns betydande skillnader

mellan elever med svensk bakgrund och elever med utländsk bakgrund. Av eleverna med svensk bakgrund nådde 90 procent behörighet till nationellt gymnasieprogram och 74 procent uppnådde målen i alla ämnen. Motsvarande siffror för elever med utländsk bakgrund, födda i Sverige, var 75 procent behöriga och 57 procent nådde målen i alla ämnen och i gruppen utländsk bakgrund, födda utomlands, var det 58 procent som blev behöriga och 45 procent som nådde målen i alla ämnen.

Ansvar för att bedriva förskoleverksamhet och grundskola finns hos respektive stadsdelsnämnd medan modersmålsundervisningen och studiehandledning på modersmålet erbjuds av en central funktion, modersmålsenheten. Ansvarig rektor är organisatoriskt placerad inom stadsdelen Rosengårds barn- och ungdomsförvaltningen men modersmålsenheten har ett kommunövergripande uppdrag. Rektorn fördelar de tillgängliga resurserna och har arbetsledningsansvar för modersmålstränarna (som arbetar i förskolan) och modersmålslärares. Rektorn menar att fördelen med organisationen är att det ger förutsättningar för att skapa en samsyn bland lärarna och att det är lättare att driva utvecklingsfrågor. Cirka 25 procent av eleverna i grundskolan deltar i undervisningen i modersmål. 80 procent av modersmålslärares är behöriga och rektorn anser att det generellt finns hög kompetens hos gruppen.

Ansökan om modersmålsstöd i förskolan, liksom modersmålsundervisning och studiehandledning på modersmålet görs av rektorerna till enheten för modersmålsstöd, där rektorn sedan avgör i vilken utsträckning begäran kan tillgodoses.

Beskrivning av Husie stadsdel

Husie stadsdel är en av Malmös tio stadsdelar. I stadsdelen bor cirka 19 000 invånare. Majoriteten av stadsdelens befolkning utgörs av barnfamiljer och pensionärer.

Stadsdelens kommunala pedagogiska verksamhet är under ledning av barn- och ungdomschefen indelad i rektorsområdena Höja/Jägersro, Videdal/Riseberga och Husie/Bäckagård. De tre rektorsområdena omfattar sammanlagt tio förskolor, sex grundskolor med integrerade fritidshem och förskoleklasser, tre förberedelseklasser samt en särskola. Totalt går 710 barn i förskolan och 3100 elever i grundskolan. Särskolan består dels av grundsärskoleklasser och dels av träningsskoleklasser. Därutöver finns 360 barn och 1120 elever i fristående verksamhet inom stadsdelen.

I stadsdelen finns ett resursteam, som består av en samordnare, en psykolog, en specialpedagog och en projektledare. Under ledning av samordnaren erbjuder resursteamet fortbildning, handledning och rådgivning. Resursteamets samordnare ansvarar därutöver för skolplacering av särskolebarn och tillsyn av de enskilt bedrivna förskolorna. Projektledaren fungerar som kultursamordnare för förskola och skola samt är ansvarig för den så kallade Copeutbildningen, som är en föräldrautbildning. Inom varje rektorsområde finns en specialpedagog för förskolan, som arbetar med barn i behov av särskilt stöd och handledning av personal när det gäller barn med särskilda behov.

I de övergripande dokumenten för Husie stadsdel sammanfattas visionen för den pedagogiska verksamheten som *Längtan och Lust till Lek och Lärande*. I visionen betonas att en förutsättning för barnets/elevens aktiva deltagande i sitt eget lärande och utveckling är att det står i centrum i en lärande miljö. Vidare framgår det att prioriterade arbets- och utvecklingsområden är matematik och språkutveckling, trygghet, säkerhet och hälsa, demokrati och inflytande samt interkulturellt arbete.

Skolinspektionens iakttagelser och bedömningar

Höja förskola

Höja förskola tillhör Höja/Jägersro rektorsområde i stadsdelen Husie. Förskolan har 72 platser. Våren 2008 ändrades gruppindelningen från fyra åldersblandade grupper till två grupper med barn i åldersgruppen ett till tre år och två med barn i åldersgruppen tre till fem år. Gården runt förskolan har nyligen rustats upp och har ett antal lekredskap som är anpassade för barnens olika åldrar. På gården finns ett annex där Höja förskoleklass för närvarande har sin verksamhet. Förskoleklassen ska dock flytta till Höjaskolan under våren 2010 och istället öppnar ytterligare en avdelning för barn i åldersgruppen ett till tre år. Förskolan har funnits i 40 år i, lokalerna är små men delvis nyrenoverade och inredda för att ge ett hemtrevligt intryck. Andelen flerspråkiga barn är hög och har ökat de senaste åren. Barnen på förskolan talar 16 olika språk och ett flertal barn har mer än ett hemspråk. På de två tre- till femårsavdelningarna har cirka en tredjedel av barnen svenska som modersmål. De flesta av barnen är födda i Sverige och det är först på senare tid som förskolan tagit emot barn som inte förstår det svenska språket. Språkutveckling, integration samt trygghet och hälsa är prioriterade mål och förskolans motto är att mångfalden är en naturlig del av verksamheten.

Skolinspektionen har besökt avdelningarna med barn i åldersgruppen tre till fem år inom ramen för detta projekt.

1. Utgår arbetet i förskolan ifrån barnens kulturella bakgrund och livsmiljö?

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att Höja förskola behöver utarbeta rutiner för att kartlägga de flerspråkiga barnens kulturella bakgrund och livsmiljö. Förskolan behöver vidare planera den pedagogiska verksamheten så att den i högre grad ger mening, sammanhang och helhet samt bygger på barnens kulturella bakgrund och livsmiljö. Förskolan bedriver visserligen ett arbete med att stärka barnens självkänsla och identitet men arbetet behöver utvecklas och även inriktas på att bidra till att de barn som har utländsk bakgrund får stöd i att utveckla en flerkulturell tillhörighet. Det finns ett klimat på förskolan som präglas av tolerans, empati och förståelse, såväl mellan barnen som mellan de vuxna och barnen. Förskolan behöver dock arbeta fram nya former för samverkan med barnens föräldrar.

Skolinspektionens iakttagelser

Kartläggning av de flerspråkiga barnens bakgrund och livsmiljö

En förutsättning för att en förskola ska kunna beakta barnens bakgrund och livsmiljö vid planeringen av verksamheten är att en kartläggning sker när barnen börjar på förskolan.

Vad har Skolinspektionen sett?

Under våra intervjuer på förskolan framkommer att kartläggningen av och kunskapen om de barn som börjar på Höja förskola är bristfällig. Inför inskolningen får förskolan i regel bara ett namn och ibland uppgift om vilket språk barnet talar. Den information förskolan har om barnen och deras bakgrund får de från föräldrarna under inskolningen. Någon egentlig kartläggning av barnens kulturella bakgrund och livsmiljö sker enligt personalen inte i något skede.

Planering av förskolans pedagogiska verksamhet

Vi både observerar och får information om inslag av god pedagogisk verksamhet under vårt besök på Höja förskola. Detta gäller inte minst verksamheten inom den så kallade femårsgruppen. I denna grupp, som samlas minst två gånger i veckan, ingår förskolans 14 femåringar. Ett exempel på aktivitet inom gruppen är det temaarbete "Livsstil och hälsa" som genomförts under året. Temaarbetet har handlat om kroppsuppfattning och jaget, rörelse och gymnastik och vi ser dokumentation av barnens arbete med kroppen och benämning av olika kroppsdelar i form av texter och urklippta teckningar på väggarna. Ett annat exempel är att gruppen adopterat en egen "naturruta" som de besöker en gång i månaden för att följa naturens växlingar, något som flera av barnen berättar ingående om. Med undantag för femårsgruppen saknas i verksamheten en systematisk planering med tydliga mål som utgår från barnens behov. Biträdande rektorn och övrig personal bekräftar under våra samtal i huvudsak bristen på systematisk planering. Det finns visserligen en struktur med grovplanering en gång per termin, avdelningsplanering var fjortonde dag och regelbundna barnkonferenser men planeringen av den pedagogiska verksamheten överläts i stor utsträckning på de enskilda pedagogerna. En del pedagoger menar att bristen på systematisk planering till viss del beror på att det är svårt att planera eftersom det är så stor variation i barngrupperna. Planeringen får därför i hög utsträckning ske efter hand. Barnens delaktighet blir också i huvudsak begränsad, t ex till val av aktivitet eller sång under samlingarna.

Förskolan har nyligen inlett ett arbete med att implementera ett pedagogiskt utvärderingsunderlag, PDU, som tagits fram av stadsdelens specialpedagoger. En grupp med representanter för områdets olika förskolor, specialpedagogerna och arbetsledningen ska leda arbetet med att implementera dokumentet, som man menar kommer att förbättra möjligheterna till planering och uppföljning. Tanken är att PDU ska utgöra ett underlag i arbetet med att få en helhetsbild av enskilda barn, deras intressen, starka

sidor och utvecklingsbehov så att verksamheten ska kunna planeras med detta som utgångspunkt.

PDU ska även utgöra grunden för målformuleringar med utgångspunkt i läroplanen. Läroplanens mål finns uppsatta på väggen men under våra samtal märker vi att ett antal pedagoger saknar djupare kunskap om läroplanens innehåll. Vad gäller förskolans uppdrag att sträva efter att varje barn som har ett annat modersmål än svenska utvecklar sin kulturella identitet samt sin förmåga att kommunicera på sitt modersmål är kunskaperna generellt sett bristfälliga. Barnens olika kulturella bakgrunder och modersmål avspeglas således varken i verksamheten eller i miljön.

Arbetet med att stärka barnens självkänsla och identitet

En viktig framgångsfaktor i arbetet med flerspråkiga barn är att personalen ser flerspråkighet och mångkulturalitet som en tillgång och att detta kommer till uttryck i verksamheten.

Vad har Skolinspektionen sett?

Under vårt besök noterar vi att barnen på Höja förskola bemöts med värme och respekt. Personalen lyssnar på barnen och ger dem bekräftelse och uppmuntran. Vi ser att barnen ges visst utrymme att utforska, pröva sig fram och testa sina förmågor. Vi noterar till exempel att barnen erbjuds ett antal olika aktiviteter såsom att arbeta med pärlplattor, lägga pussel och teckna under den fria leken. Vi observerar dock få inslag där barnen får skapa fritt eller experimentera med olika material. Inte heller ser vi att personalen introducerar nya aktiviteter eller material som syftar till att utmana barnen i deras kunskapsutveckling.

Personalen har en positiv inställning till arbetet med barn med utländsk bakgrund och understryker under våra samtal vikten av ett interkulturellt förhållningssätt. Förskolan arbetar dock inte systematiskt med att bidra till att de flerspråkiga barnen får stöd i att utveckla en flerkulturell identitet. För de flerspråkiga barn vi talar med verkar deras bakgrund och flerspråkighet inte vara av vikt. Några pedagoger motiverar bristen med att de fortfarande är ovana vid att arbeta med barn som inte har svenska som sitt starka språk. De säger att de önskar mer information om barnens bakgrund så att de kan bekräfta de flerspråkiga barnen mer i sitt arbete. Förhoppningen är att det nyligen inledda arbetet med PDU ska ge en bättre dokumentation av barnens bakgrund, intressen och behov och därmed en större möjlighet för personalen att bidra till att de flerspråkiga barnen får stöd i att utveckla en flerkulturell identitet.

Trygghet, trivsel, värdegrundsarbete

En framgångsfaktor i arbetet med flerspråkiga barn är en trygg miljö.

Vad har Skolinspektionen sett?

I dagsläget saknas det planerade värdegrundsarbete som enligt rektor och pedagoger tidigare bedrevs. Värdegrundsarbetet sker i stället främst som en del av pedagogernas förhållningssätt och personalen understryker vikten av att arbeta med den vuxne som

förebild. Man arbetar med att stimulera barnens samspel och bistår barnen med att lösa de konflikter som uppstår. Man hjälper barnen att kompromissa och respektera varandra. Värdegrundsfrågorna diskuteras i anslutning till de olika konkreta situationer som uppstår i samspelet mellan barnen vilket, enligt flera pedagoger, gör det lättare för barnen att förstå vad personalen talar om.

Tidigare har förskolan arbetat med värdegrundsfrågor utifrån materialet "Hjärtestunder". Materialet, som innehåller beskrivningar av olika aktiviteter som syftar till att barnen utvecklar sina sociala och emotionella förmågor, användes med syfte att bygga upp gemenskapen i gruppen och resultatet är enligt pedagogerna mycket positivt. Man har tidigare också haft temaarbete om "kamratskap och empati". De barn som vi talar med berättar att de vet hur man ska vara en bra kompis och att alla barn känner till de regler som gäller. Mottot "mångfalden är en naturlig del av verksamheten" är enligt personalen en del av värdegrundsarbetet. Alla barn – oavsett bakgrund – ska känna sig trygga och välkomna och bemötas på ett likvärdigt sätt.

Vårt intryck under observationerna är att barnen är trygga och bekväma med personal och miljöer. Flertalet av de barn vi talar med säger att det alltid är roligt på förskolan. En egen trygghetsenkät har genomförts som bekräftar den bild av trygga och glada barn som vi får under vårt besök. En likabehandlingsplan finns för att säkerställa barnens rätt till lika värde och likvärdigt bemötande.

Samverkan med barnens föräldrar

En framgångsfaktor i arbetet med flerspråkiga barn är ett nära samarbete med barnens föräldrar.

Vad har Skolinspektionen sett?

Under våra samtal på förskolan framkommer att nya former av föräldrasamverkan behöver arbetas fram. Flertalet föräldrar kommer visserligen till utvecklingssamtalen, föräldramötena är välbesökta och kontakten med föräldrarna vid lämning och hämtning god. Personal och ledning uppger dock att man behöver utveckla nya former för att göra föräldrarna mer delaktiga så att man kan arbeta med föräldrarna som en resurs. Man vill bland annat finna nya former för att kunna föra fortlöpande samtal med föräldrarna om deras barns utveckling och lärande både i och utanför förskolan. Slutligen vill man fortsätta arbetet med bildandet av en föräldraförening.

2. Anpassas arbetet till barnens behov och intressen?

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att Höja förskola behöver utveckla verksamheten så att den i högre utsträckning får fokus på barnens språk- och kunskapsutveckling. För att möjliggöra detta behöver förskolan planera den pedagogiska verksamheten så att den ger mening, sammanhang och helhet samt bygger på barnens erfarenhetsvärld, behov och intressen. Förskolan behöver utveckla det interna samarbetet. Samarbetet med de förskoleklasser, skolor och fritidshem till vilka barnen på Höja förskola fortsätter behöver också utvecklas.

Skolinspektionens iakttagelser

Förskolans språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt

Ett språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt är en av framgångsfaktorerna i arbetet med flerspråkiga barn. Som framgår i inledningen av denna rapport innebär ett sådant arbetssätt bland annat att personalen känner till de flerspråkiga barnens unika behov och utgår ifrån dessa. Detta i sin tur innebär att barnen får utgå ifrån egna erfarenheter, ges möjlighet att relatera nya kunskaper till de egna begreppen och att förstå de sammanhang som kunskaperna presenteras i.

Vad har Skolinspektionen sett?

Vi noterar en positiv inställning och hög grad av medvetenhet hos personalen om vikten av ett språkutvecklande arbetssätt. Vi ser en äkta dialog mellan pedagoger och barn där samtalsämnen anpassas efter barnens tankar och intressen och vi ser att barnen får ett väl tilltaget talutrymme under samlingarna. Barnen delas ofta in i mindre grupper för att ytterligare utöka detta talutrymme. Pedagogerna läser dagligen för barnen, konkretiserar, förtydligar, arbetar med ramsor och besöker regelbundet biblioteket. Barnen väljer ofta att själva eller i små grupper "läsa" i de böcker som finns. En aktivitet som särskilt framhålls av barn och personal på en av avdelningarna är arbetet med samlingspåsar. Varje torsdag får två barn ta med sig varsin påse hem för att nästa dag ta med sig något de vill visa på samlingen. Under samlingen beskriver barnen de föremål de tagit med sig och kamraterna får känna, undersöka och beundra. Barnet och föremålet dokumenteras i skrift och bild och dokumentationen skrivs ut, lamineras och synliggörs på avdelningen. I miljön noterar vi att en av avdelningarna har små skyltar uppsatta med benämningar av olika föremål, såsom t ex soffa, leksaker och tak. Barnen vet vad det står på skyltarna och en grupp barn berättar att skyltarna finns för att de ska lära sig hur bokstäver ser ut och hur man läser.

För att få till stånd ett systematiskt språk- och kunskapsutvecklande arbete behövs dock ett planerat innehåll som det språkutvecklande arbetssättet kan knytas till. Vi saknar ett planerat innehåll som ger mening, sammanhang och helhet samt bygger på barnens erfarenhetsvärld, behov och intressen (se också under punkten 1).

Förskolans interna samarbete

Alla som arbetar i förskolan ska samarbeta för att erbjuda en god miljö för utveckling, lek och lärande.

Vad har Skolinspektionen sett?

Verksamheten inom femårsgruppen framhålls av biträdande rektorn och några av personalen som ett exempel på ett framgångsrikt internt samarbete. Våra observationer och samtal ger dock vid handen att samarbetet både inom och mellan de olika avdelningarna behöver utvecklas ytterligare samt att flexibiliteten vad gäller personalens placering på de olika avdelningarna behöver utökas. Arbetet i de olika åldersgrupperna sker isolerat från övrig verksamhet, personalen är inte informerad om vad som händer i andra grupper och det saknas sammanhang och långsiktighet. Vår bedömning är också

att det saknas ett strukturerat samarbete även inom avdelningarna; förskollärarna planerar i stor utsträckning själva medan barnskötarna känner sig mindre delaktiga.

Samarbetet mellan ett- till treårsavdelningarna och tre- till femårsavdelningarna fungerar inför övergången, men kunde enligt personalen vara bättre. Förhoppningen är att det nyligen inledda arbetet med ett pedagogiskt bedömningsunderlag ska förbättra informationsöverföringen vid samtliga övergångar.

Förskolans externa samarbete

Förskolan ska sträva efter att nå ett förtroendefullt samarbete med förskoleklassen, skolan och skolbarnsomsorg för att stödja barnens allsidiga utveckling och lärande i ett långsiktigt perspektiv

Vad har Skolinspektionen sett?

Det finns ett väl fungerande samarbete mellan de ansvariga för 5-årsgruppen och Höjaskolans förskoleklass vilket bekräftas vid samtal med personal i förskoleklassen. Samarbetet behöver dock struktureras, inte minst eftersom förskoleklassen ska flytta från förskolan till Höjaskolan. Den informationsöverföring som hittills skett informellt under dagliga möten mellan personalen inom de olika verksamheterna kommer att försvinna. Behovet och vikten av dokumentation och rutiner för övergången kommer därmed att öka.

De olika arbetslagen behöver utbyta kunskaper och erfarenheter även med de andra förskoleklasser, skolor och fritidshem dit barnen fortsätter. Ett sådant samarbete är viktigt för att stödja barnens lärande och utveckling i ett långsiktigt perspektiv samt för att kunna uppmärksamma varje barns behov av stöd och stimulans.

Personal från områdets tre förskolor har träffats ett antal gånger för gemensam diskussion i samband med planeringsdagarna. Man har också haft tvärgruppsdiskussioner om pedagogiska dokumentationsunderlag och om åldershomogena grupper. Flera pedagoger uttrycker önskemål om ett utökat samarbete mellan förskolorna.

3. Ges barnen möjligheter att utveckla sitt modersmål?

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att Höja förskola behöver utveckla arbetet med att medverka till att alla barn med annat modersmål än svenska får möjlighet att utveckla sitt modersmål.

Skolinspektionens iakttagelser

En viktig framgångsfaktor i arbetet med de flerspråkiga barnen är att de ges möjlighet att träna och använda samtliga sina språk.

Vad har Skolinspektionen sett?

Vi noterar en positiv inställning hos all personal till att barnen utvecklar sina modersmål. Antalet barn som får modersmålsträning ökar i Husie stadsdel men fortfarande är det betydligt fler som ansöker om modersmålsträning än som får. Just nu erbjuds mo-

dersmålsträning av ambulerande modersmålstränare i turkiska, albanska och arabiska på Höja förskola.

Ledning och personal anser samstämmt att samarbetet med modersmålstränarna behöver utvecklas. De understryker vikten av att modersmålsstödet blir en integrerad del av barnens vardagliga aktiviteter på förskolan. I dagsläget deltar några modersmålstränare i verksamheten men generellt sett vet inte modersmålstränarna vad man arbetar med på avdelningarna. Personalen på förskolan känner heller inte till innehållet i modersmålstränarnas planering.

För de barn som inte erbjuds modersmålsträning saknas inslag i verksamheten som bidrar till att barnen utvecklar sina modersmål. Biträdande rektor bekräftar att förskolan hittills överlåtit ansvaret till modersmålstränarna och föräldrarna, något som också många föräldrar uttryckt önskemål om. Det finns ett antal föräldrar som är missnöjda med att modersmålsträning erbjuds i så få språk. Enligt personalen finns det dock flera föräldrar som inte efterfrågar modersmålsträning eftersom deras barn inte har något annat levande modersmål än svenska eller på grund av att de anser att det räcker att barnen pratar sitt modersmål hemma. Personalen berättar vidare att en majoritet av föräldrarna understryker vikten av att förskolan prioriterar arbetet med att bidra till att barnen utvecklar och stärker det svenska språket. Många föräldrar har valt Höja förskola för att ge barnen möjlighet att gå i en förskola med svensktalande personal och det svenska språket i fokus. Till följd av de många olika språk barnen talar är det svenska språket vidare det enda gemensamma samtalspråket, vilket också bidrar till att även de flerspråkiga pedagogerna så gott som uteslutande talar svenska med barnen.

Några få barn talar sitt modersmål med varandra vilket personalen ställer sig positiv till. Inte minst är det enligt personalen bra att äldre barn som har samma modersmål som yngre kan prata modersmål med de yngre barnen och därigenom ge dem stöd och trygghet. Det stora flertalet barn talar dock svenska med varandra och de barn vi talar med säger att svenska är det språk de helst vill tala med sina kamrater.

4. Har personalen i förskolan adekvat utbildning och erbjuds de relevant kompetensutveckling?

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att förskolan har personal med adekvat utbildning men vill understryka vikten av att de också erbjuds kompetensutvecklingsinsatser som syftar till att öka kompetensen för arbetet med flerspråkiga barn.

Skolinspektionens iakttagelser

Personalens utbildningsnivå och kompetensutveckling.

Personalens utbildningsnivå och kompetens har avgörande betydelse för att förskolan ska kunna erbjuda barnen en verksamhet som främjar och stimulerar deras utveckling och lärande.

Vad har Skolinspektionen sett?

På Höja förskola har all personal utbildning till förskollärare eller barnskötare. Flertalet anställda har mångårig yrkeserfarenhet och personalomsättningen på förskolan är låg. Vi möter en överlag engagerad personalstyrka som tycker om sitt arbete. På förskolan finns flerspråkig personal som talar engelska, spanska, makedonska, persiska, polska och danska. Vi ser dock inte att förskolan har en flexibilitet för att kunna använda de befintliga språkresurserna i arbetet med de flerspråkiga barnen. Att så inte sker uppges bara till viss del bero på att pedagogerna endast i begränsad utsträckning talar samma språk som de flerspråkiga barnen.

Biträdande rektorn säger att det finns en ambition att beakta flerspråkighet vid rekryteringen. Vidare att man strävar efter ökad rörlighet för personalen inom de olika avdelningarna men att arbetet med omorganisationen fram till nyligen tagit all energi.

Personalen har i olika utsträckning deltagit i kompetensutvecklingsinsatser som bland annat handlat om matematik i förskolan, praktisk IT- och mediekompetens samt om arbetet med individuella utvecklingsplaner och åtgärdsprogram. På senare tid har också en utbildningskväll med tema språkutvecklande strategier anordnats. År 2009 har två pedagoger gått högskolekursen Flerspråkighet i förskolan. Ett antal pedagoger understryker vikten av att fler ur personalen ges möjlighet att gå den kursen så att samsyn kan uppnås vad gäller arbetet med flerspråkiga barn. Biträdande rektorn anser att behovet av kompetensutveckling i mångfaldskunskap är stort i stadsdelen överlag, både bland skolledare och övrig personal.

Skolinspektionens iakttagelser och bedömningar

Höjaskolan

Höjaskolan tillhör Höja och Jägersro rektorsområde i stadsdelen Husie, som har cirka 19 000 invånare. På Höjaskolan finns förskoleklass och årskurs 1-9 med totalt cirka 450 elever. Cirka 70 procent av eleverna har ett annat modersmål än svenska och/eller föräldrar med utländsk bakgrund. De flesta eleverna kommer från skolans eget upptagningsområde, men många kommer även från stadsdelen Rosengård. Skolinspektionens besök i verksamheterna gäller delar av undervisningen i årskurserna 2 och 4.

1. Utgår arbetet i skolan ifrån elevernas kulturella bakgrund och livsmiljö?

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionens sammantagna bedömning är att Höjaskolan i högre grad behöver utgå ifrån de flerspråkiga elevernas kulturella bakgrund och livsmiljö. Skolan behöver utveckla arbetet med att systematiskt och kontinuerligt kartlägga, analysera och utvärdera elevernas språk- och kunskapsutveckling. Vidare behöver skolan öka elevernas inflytande och delaktighet samt förbättra individanpassningen i undervisningen. Skolan behöver se till att elevernas arbetsro är tillräck-

ligt god i alla verksamheter. Skolan behöver dessutom synliggöra elevernas flerspråkighet bland annat för att bättre kunna verka för en positiv utveckling av elevernas självkänsla och identitet.

Skolinspektionens iakttagelser

Kartläggning av elevernas bakgrund, erfarenhet och livsmiljö

För att skolan ska kunna verka för en positiv språk- och kunskapsutveckling behöver den genom fastställda rutiner ta reda vilken språk- och kunskapsnivå eleven befinner sig på, men även ta hänsyn till elevens övriga förutsättningar, som t.ex. elevens olika språkmiljöer utanför skolan. Kartläggningen kan sedan användas som utgångspunkt för att planera undervisningen i syfte att främja elevens språk- och kunskapsutveckling.

Vad har Skolinspektionen sett?

Via överlämnandekonferenser får lärarna information från lärarna i förskoleklass om de barn som ska börja i årskurs 1. Däremot menar lärarna att de inte får tillräckligt mycket information om elever som börjar på skolan i senare årskurser. Lärarna säger att det finns nedskrivna rutiner för hur kartläggningsarbetet ska gå till, men att rutinerna inte alltid följs i praktiken och att det dessutom är skillnad på hur mycket de enskilda lärarna arbetar med att göra kontinuerliga kartläggningar och hur dessa sedan används som utgångspunkt för planeringar av ett fortsatt språk- och kunskapsutvecklande arbete.

Inflytande, Delaktighet och Individanpassning

Läraren ska se till att alla elever får ett reellt inflytande på arbetssätt, arbetsformer och undervisningens innehåll. Undervisningen ska anpassas till varje elevs förutsättningar och behov och ska med utgångspunkt i elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper främja elevernas fortsatta kunskapsutveckling.

Vad har Skolinspektionen sett?

Skolinspektionen ser att det finns skillnader mellan de besökta verksamheterna med avseende på i vilken utsträckning eleverna ges möjlighet till inflytande över sitt eget lärande (se även under rubriken Språkutvecklande arbetssätt nedan). Bland annat får eleverna oftast själva välja arbetsuppgifter först när de lärarvalda, obligatoriska uppgifterna är avklarade. Dessa av eleverna valda tilläggsuppgifter är överlag enkla, icke kognitivt utmanande och kan t.ex. handla om att öva skrivstil. Eleverna framhåller att det främst är under temaarbeten som de får välja fritt, men även här styr några lärare genom att välja tema och innehåll. Närmare bestämt menar några elever att valmöjligheterna är begränsade till det som står i de böcker som används under temaarbetet: "... vi får välja [bland olika djur], men vi får inte välja lax för den finns inte i boken".

Vidare finns det skillnader mellan de besökta verksamheterna med avseende på i vilken utsträckning undervisningen utgår ifrån elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper för att främja den fortsatta kunskapsutvecklingen. Sådana utgångspunkter är generellt sett mer förekommande och framträdande i undervisningen för de yngre eleverna (årskurs 2). Under besöken i de äldre elevernas klassrum kan

Skolinspektionen ser att tillräcklig hänsyn ibland inte tas till detta. Exempelvis använder lärarna läroböcker i historia som förutsätter en kulturell förförståelse som kan beskrivas som traditionellt svensk. Eftersom många av eleverna saknar denna förförståelse får de problem med att tillgodogöra sig innehållet i dessa böcker. Skolinspektionen kan också se att eleverna ofta arbetar med samma arbetsuppgifter och att flera elever, t.ex. under en lektion i årskurs 4, ger uttryck för att de inte alls förstår arbetsuppgifterna. Det är tydligt att undervisningen i dessa fall inte utgår ifrån att eleverna helt eller delvis kan sakna en relevant begreppsförståelse och att de kan ha andra erfarenheter som skulle kunna utgöra en mer fruktbar utgångspunkt för undervisningen och därigenom deras språk- och kunskapsutveckling.

Sammantaget ser Skolinspektionen att läromaterial baserade på traditionellt svenskt innehåll (som i exemplet ovan) ofta får utgöra utgångspunkten för en undervisning som eleverna inte själva får vara med att påverka innehållet i, utan snarare ofta går ut på att alla elever får arbeta med samma uppgift. Undervisningen kan därför inte i tillräckligt hög utsträckning sägas ta elevernas bakgrunder, tidigare erfarenheter etc. som utgångspunkt för det språk- och kunskapsutvecklande arbetet.

Trivsel och trygghet

Trivsel och trygghet är grundläggande förutsättningar för elevernas framgångar i skolarbetet.

Vad har Skolinspektionen sett?

Enligt rektorn har resultaten av den årliga trivselenkäten visat att 70 procent av alla elever trivs på skolan. De intervjuade lärarna upplever att deras elever trivs och att de ofta har samtal kring trivsel och trygghet i klassrummen. Eleverna uppger överlag att de känner sig trygga och att de trivs på skolan. Enligt lärare och elever är arbetsron överlag ganska god, men att det i vissa verksamheter är oroligt och eleverna där uttrycker att det är svårt att ha fokus på skolarbetet. Vid inspektörernas klassrumsbesök bekräftas bilden av att arbetsron i vissa klassrum inte är tillräckligt god och detta begränsar elevernas tid och lust för lärande och därigenom deras språk- och kunskapsutveckling.

Värdegrundsarbetet

Lärare och andra som arbetar inom skolan ska se till att hänsyn tas till varje människas egenvärde och eftersom språket har betydelse för varje elevs identitets- och kunskapsutveckling är en viktig utgångspunkt vilka attityder skolans personal har när det gäller att använda andra språk än det svenska.

Vad har Skolinspektionen sett?

Lärarna menar att ett systematiskt värdegrundsarbete har bedrivits under många år. Lärarna berättar att i årskurserna 1-5 förs diskussioner om etiska frågor varje dag och att skolans kamrattstödjare träffas var 14:e dag för att prata om bland annat trivsel. Enligt eleverna finns fastställda ordningsregler, som tas upp när det har hänt något t.ex. under rasterna och att anteckningar görs i den enskilde elevens kontaktbok när den har betett sig illa. Bortsett från att uppföljning och utvärdering av värdegrundsarbetet,

enligt lärarna, inte sker kontinuerligt i verksamheten utan endast i samband med att skolan ska utarbeta kvalitetsredovisningen framskymtar ett väl fungerande värdegrundsarbete i den dagliga verksamheten på skolan.

När det gäller synen på vilka språk eleverna använder i skolan framkommer dock en annan, mer ambivalent, bild än ovan. Rektorn och lärarna uttrycker att de har en positiv syn på användandet av andra språk än svenska, men att kommunikation bör ske på svenska för att detta språk utgör en gemensam plattform för de flesta elever och för att elevernas föräldrar önskar att deras barn pratar svenska när de är på skolan. I linje med detta framhåller lärarna också att eleverna i några fall har tillåtits prata ett annat språk än svenska med varandra, för att t.ex. hjälpa en kamrat som har samma modersmål. Trots att rektorn påpekar att det inte finns något formellt förbud mot att använda andra språk än svenska sägs det bland lärarna att flerspråkiga elever generellt inte ska prata andra språk än svenska i klassrummet. Lärarna menar att när andra språk används så förstår de inte vad som sägs och att eleverna kan använda svordomar och kränka varandra på de andra språken. Det ska understrykas att eleverna uttrycker att de uppfattar att det finns ett förbud mot att använda andra språk än svenska. För att stärka elevernas identitet och självkänsla bör det i skolans värdegrundsarbete lyftas att det i första hand inte handlar om vilket språk som talas, utan hur man använder det för att alla ska trivas, känna sig synliga och delaktiga.

Samarbete med föräldrar

Ett gott samarbete mellan skolan och de flerspråkiga elevernas föräldrar kan t.ex. hjälpa skolan att få en rikare bild av de flerspråkiga elevernas bakgrund, intressen osv., men också att ge en bild av föräldrarnas inställning till elevernas skolgång och vilket stöd föräldrarna kan ge eleverna i deras skolarbete. Ju mer skolan tar reda på om de flerspråkiga elevernas hela livsmiljö desto större är skolans möjligheter att skapa goda förutsättningar för elevernas språk- och kunskapsutveckling.

Vad har Skolinspektionen sett?

Rektorn kallar alltid till ett första föräldramöte när eleven börjar i årskurs 1, men säger sig för övrigt ha mycket lite kontakt med elevernas föräldrar. Elever och lärare menar att den information som lärarna skickar hem med eleverna oftast, men inte alltid, förstås av alla föräldrar. Denna information är dels av utvärderande och dels av planerande slag, dvs. den handlar om vad som har gjorts och vad som ska göras. Vid något enstaka tillfälle har skolan översatt kallelser till föräldrarna. Information från skolledningens borde översättas oftare, tycker lärarna, eftersom föräldrarna inte alltid förstår den.

Elevernas föräldrar kommer ibland till skolan för att ställa olika frågor till personalen och ibland för att vara med under skoldagen. Det är tydligt att det finns en önskan bland lärarna om att utveckla kommunikationen med föräldrarna. Lärarna menar att elevernas mångkulturella bakgrunder och erfarenheter skulle kunna tas tillvara i högre utsträckning om lärarna och föräldrarna kunde nå fram till varandra på ett bättre sätt.

2. Anpassas arbetet till elevernas behov och intressen?

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionens sammantagna bedömning är att skolan behöver förbättra arbetet med att anpassa arbetsformerna och innehållet i undervisningen till elevernas behov och intressen. Skolan behöver vidare utveckla arbetet med att göra eleverna mer medvetna om de lokala och nationella målen, se till att skriftliga omdömen ges även av modersmåls lärarna och att åtgärdsprogram baseras på målen i läroplanen. Skolan behöver förtydliga och förstärka arbetet med ämnet svenska som andraspråk så att det är tydligt vilket av de två svenskämnen varje elev har undervisning i samt fullfölja detta även i samband med bedömningarna vid nationella provet i svenska. Undervisningen måste också göras mer utmanande för eleverna och därigenom skapa en verksamhet som i alla delar bättre gynnar elevernas kunskapsutveckling. Slutligen behöver skolan se till att alla elever som har rätt till studiehandledning på modersmålet får det.

Skolinspektionens iakttagelser

Språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt

Språkutveckling sker inte isolerat utan måste kopplas till ett för eleven meningsfullt innehåll och användas och produceras av eleven i olika sammanhang. Val av innehåll och arbetsformer i undervisningen måste därför ge stöd för elevens språk- och kunskapsutveckling i meningsskapande sammanhang.

Vad har Skolinspektionen sett?

Lärarnas sammantagna bedömning av sitt eget arbete är att de arbetar språkutvecklande i alla ämnen genom att fokusera mycket på ordförståelse. Under klassrumsbesöken märks dock skillnader mellan klassrummen med avseende på hur språkutvecklande arbetssätt faktiskt förekommer i undervisningen. I en del klassrum framskymtar att lärarna har ett språkutvecklande arbetssätt som är anpassat till elevernas unika behov och intressen, medan motsvarande arbete inte alls eller endast i mycket liten utsträckning kan sägas förekomma i andra klassrum. Undervisningen för eleverna i årskurs 2 uppvisar generellt sett fler tecken på språkutvecklande arbete än den för eleverna i årskurs 4.

Under några klassrumsbesök i årskurs 2 och i någon av fyroren kan Skolinspektionen se att lärarna är mer uppmärksamma på hur genomförandet av olika moment lyckas med avseende på elevernas förståelse och att lärarna försöker planera och anpassa arbetssättet därefter. Lärarna pratar om att de har "... en svensk undervisning", dvs. att undervisningen har ett mestadels svenskt innehåll. Lärarna är alltså medvetna om detta och visar samtidigt att de är medvetna om att det är viktigt att försöka utgå ifrån elevernas språkliga kunskaper och förförståelse och t.ex. skapa meningsfulla dialoger för att stödja elevernas språkutveckling. Lärarna menar att de försöker involvera elevernas olika bakgrunder och erfarenheter i undervisningen, men att t.ex. materialval osv. ändå gör att undervisningen ofta lutar åt att ske utifrån en traditionellt svensk innehållsskann.

Eleverna i årskurs 4 är uppdelade på tre klasser. Språkligt arbetar eleverna mer med att reproducera snarare än producera t.ex. texter. Egen produktion av texter och kognitivt utmanande frågor, genererade utifrån elevernas egna erfarenheter och intressen, förekommer överlag i liten utsträckning under flera av lektionsbesöken. Vissa elever arbetar med för svåra texter i förhållande till deras språkfärdigheter. Vid flera lektionsbesök kan Skolinspektionen observera att lärarna inte skapar sammanhang för eleverna och inte heller en fördjupning i fall där de har svårt att förstå. Under en lektion i svenska utgår läraren ifrån läsförståelsefrågor som i många stycken är meningslösa för eleverna, eftersom de saknar de begrepp och termer som behövs för att kunna besvara frågorna. Om läromaterialet, som i detta fall, visar sig vara för svårt försöker lärarna dock väga upp det genom att formulera tydliga förklaringar till uppgifter och att ge tydliga instruktioner. Däremot använder lärarna sällan andra tekniker (t.ex. bilder, grafisk framställning, demonstrationer, gester) för att förtydliga ämnesbegrepp och på så sätt arbeta språk- och kunskapsutvecklande.

Resultat och uppföljning

På Skolinspektionens frågor kring mål kan eleverna inte tala om hur de ska nå dit, förutom genom att göra vad läraren säger och att lyssna på vad som sägs under utvecklingssamtalen. Eleverna uppger att mål bara diskuteras under utvecklingssamtalen, att uppställda mål förknippas med endast något enstaka ämne och att lärarna inte har pratat om vilka mål som gäller för alla andra ämnena.

Lärarna ger däremot en bild av att ofta prata om lokala och nationella mål för undervisningen. De inflikar i detta sammanhang att målen kan vara svåra att uppfatta för de yngre eleverna. Frågan om eleverna faktiskt förstår vad lärarna säger under dessa samtal verkar inte vara tillräckligt uppmärksammas bland lärarna.

Under klassrumsbesöken styrks elevernas bild av att måldiskussioner och målarbete inte är vanligt förekommande inslag i undervisningen. Till exempel presenteras aldrig klart definierade mål för undervisningen. I klassrummen finns sällan några tydliga avtryck som visar på vilka mål som ställts upp och att dessa utgör naturliga inslag i undervisningen. I undervisningen syns heller inte inslag av aktiva, kontinuerliga måldiskussioner, som på ett medvetet sätt tar hänsyn till att elevernas språk- och kunskapsutveckling främjas av att de förstår och känner till vilka mål de ska arbeta mot både kort- och långsiktigt.

Svenska som andraspråk

Svenska som andraspråk är ett eget ämne med syftet att elever med annat modersmål än svenska ska uppnå en funktionell behärskning av det svenska språket i nivå med elever som har svenska som modersmål. Elever i behov av svenska som andraspråk har rätt till sådan undervisning. Det ska noteras att det finns ett klart samband mellan i vilken utsträckning flerspråkiga elever behärskar det svenska språket och hur bra de kan tillägna sig kunskap på det språket.

Vad har Skolinspektionen sett?

I några av klasserna framkommer ingen tydlig bild av hur många elever som följer kursplanen i svenska som andraspråk (SVA). Lärarna menar här att de i sin undervisning inte gör någon skillnad mellan de två svenskämnen. I andra klasser säger lärarna att de inte arbetar med SVA pga. av resursindragningar, men säger sig dock ha en SVA-inriktning på undervisningen och pekar på att målen för båda svenskämnen i stort sett är samma. När det gäller skillnaden mellan bedömningen på nationella provet i årskurs 3 uppger några av lärarna att det inte görs eller har gjorts olika bedömningar mellan de elever som följer kursplanen i svenska och de som följer kursplanen i SVA.

Den sammantagna bilden som Skolinspektionen får är att SVA inte finns som eget ämne och att svenskundervisningen inte alltid bedrivs målmedvetet och i för eleverna meningsfulla sammanhang. Det är oklart huruvida eleverna följer kursplanen i det svenskämne som de sedan bedöms efter på det nationella provet. På grund av detta kan inte skolans arbete sägas vara tillräckligt tydligt när det gäller att kunna precisera vilket av de två svenskämnen eleverna faktiskt undervisas i samt om rätt bedömning görs på nationella provet.

Utvecklingssamtal, IUP, skriftliga omdömen, åtgärdsprogram

Föräldrarna kommer alltid till utvecklingssamtalen och är väldigt intresserade av hur det går för deras barn i skolan, menar lärarna (jfr. under rubriken *Samarbete med föräldrar*). Lärarna beskriver att de bland annat använder läsutvecklingsschemat, LUS, för att visa föräldrarna var barnet befinner sig i sin språkutveckling. Enligt eleverna diskuteras inte modersmålsundervisningen under utvecklingssamtalet och något skriftligt omdöme ges inte i ämnet modersmål. Rektorn säger sig inte veta huruvida modersmålslärarna ger skriftliga omdömen i ämnet modersmål.

De åtgärdsprogram som Skolinspektionen tar del av är i stort sett aldrig baserade på de nationella målen.

Samverkan mellan lärare

Det är värdefullt för alla elever att lärarna samverkar kring det pedagogiska ansvaret för deras utveckling och lärande.

Vad har Skolinspektionen sett?

Lärarna uppger att de knappast finns tid för dem att samarbeta med varandra. Det ska noteras att några månader före Skolinspektionens besök hade skolan genomfört en omorganisation. De intervjuade lärarna uttrycker att omorganisationen har lett till att de har fått för många elevgrupper och ämnen och därför upplever dessa försämrade samarbetsmöjligheter.

Lärarna uppger vidare att det inte förekommer något samarbete mellan dem och modersmålslärarna. Detta uppges bero på att modersmålslärarna kommer till skolan under eftermiddagarna. I linje med detta uttrycker de intervjuade modersmålslärarna att

de har svårt att knyta kontakt med och skapa samarbete med de övriga lärarna på skolan.

Studiehandledning på modersmålet

En elev ska få studiehandledning på sitt modersmål om eleven behöver det.

Vad har Skolinspektionens sett?

När det gäller studiehandledning på modersmålet är den s.k. förberedelseklassen prioriterad. För övrigt menar rektorn sig inte ha någon klar uppfattning kring hur många elever som har studiehandledning på modersmålet. Detta beror på att resurserna bestäms av rektorn för modersmålsenheten och att modersmålslärarna därefter kontakter eleverna direkt utan att någon information återförs till Högskolans rektor. Lärarna uppger också att de inte vet om någon av eleverna i årskurs 4 ges studiehandledning på modersmålet. I årskurs 2 uppger lärarna att någon enstaka elev får eller har getts det. Ingen av eleverna säger sig ha studiehandledning på modersmålet. Några elever säger sig egentligen inte veta vad det är.

Den sammantagna bilden av detta är att skolan inte har tillräcklig insyn i huruvida alla elever som har rätt till studiehandledning på modersmålet får det och att formerna för studiehandledningen – i den utsträckning den bedrivs, utöver i den s.k. förberedelseklassen – inte är tillräckligt tydliga.

3. Ges eleverna möjligheter att utveckla sitt modersmål?

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionens bedömning är att eleverna ges möjlighet att utveckla sitt modersmål genom att undervisning erbjuds alla elever som har rätt till det.

Skolinspektionens iakttagelser

Modersmålsundervisning

Rektorn på Högskolan ser till att de flerspråkiga elevernas föräldrar får information om modersmålsundervisningen. Rektorn delar ut anmälningssblanketter till föräldrarna, varefter anmälningarna vidareförmedlas till rektorn för modersmålsenheten i Malmö. Beslutet om huruvida resurser kommer att tilldelas och således om en elev kommer att få modersmålsundervisning tas av rektorn på modersmålsenheten.

På skolan genomförs modersmålsundervisningen efter ordinarie skoltid. Enligt eleverna är vissa föräldrar positiva till modersmålsundervisningen, medan andra inte anser att den behövs. Majoriteten av de intervjuade eleverna har modersmålsundervisning, medan några andra har slutat eller ännu inte börjat. Anledningar till att man har slutat är t.ex. att modersmålsundervisningen krockar med andra aktiviteter efter skolan. Elevernas uppfattningar går isär såtillvida att några upplever att modersmålsundervisningen inte är rolig, dels på grund av stränga lärare och dels på grund av att arbetsuppgifterna inte varierar.

Den sammantagna bilden är att skolan verkar för att ge eleverna möjlighet att utveckla sitt modersmål genom erbjuda modersmålsundervisning till de elever som har rätt till det.

4. Har lärarna utbildning i de ämnen de undervisar i och erbjuds lärarna relevant kompetensutveckling?

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att lärarna i huvudsak har utbildning i de ämnen de undervisar i och att lärarna till viss del erbjudits relevant kompetensutveckling. Skolan behöver dock genomföra ytterligare kompetensutvecklande insatser när det gäller språkutvecklande arbetssätt och ämnet svenska som andraspråk.

Skolinspektionens iakttagelser

Lärarnas utbildningsnivå och kompetens är en avgörande faktor för elevernas framgångar i skolarbetet.

Vad har Skolinspektionen sett?

I de besökta klasserna finns några lärare med utbildning i ämnet svenska som andraspråk. Förutom detta finns bland annat speciallärare, låg- och mellanstadielärare samt F-7-lärare.

Rektorn berättar att två föreläsningar om språkutveckling har anordnats på skolan. Lärarna menar dock att det inte finns någon gemensam syn på språkutveckling på skolan och att frågor kring detta istället ligger på de enskilda lärarna, som menar att de själva får försöka leta reda på ny forskning och nya direktiv eftersom skolans ledning sällan tar upp sådant. Enligt lärarna har de fått kompetensutveckling enligt ovan och har även erbjudits annan kompetensutveckling, men menar att den kompetensutveckling som de egentligen anser sig behöva är svår att få på grund av bristande resurser. Under intervjuerna framkommer att skolan saknar en långsiktig strategisk plan för kompetensutveckling när det gäller elevers första- och andraspråksinläring, interkulturellt lärande eller andra perspektiv på flerspråkighet. Lärarna kan sägas ha fått förhållandevis lite kompetensutveckling och de har heller inte en utarbetad kompetensutvecklingsplan som är förankrad i ett långsiktigt språk- och kunskapsutvecklingsarbete.

Huvudmannens ansvar

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att huvudmannen behöver utreda behovet av studiehandledning på modersmålet och vidta åtgärder så att de elever som behöver studiehandledning på modersmålet också får detta stöd.

Skolinspektionens iakttagelser

Kommunens organisation leder till att det är oklart i vilken utsträckning eleverna verkligen får modersmålsundervisning och studiehandledning på modersmålet. I intervjuerna framkom att rektorn vid Højaskolan inte har någon klar uppfattning om hur

många elever som har studiehandledning på modersmålet, eftersom rektorn på modersmålsenheten bedömer behovet utifrån ansökan och sedan beviljar eller avslår begäran utan att någon information därefter återförs till Højaskolans rektor.

Enligt rektorn för modersmålsenheten, brister det i de bedömningar rektorerna och lärarna gör när det gäller behovet av studiehandledning på modersmålet. Modersmålsenheten ställer krav på att det ska finnas åtgärdsprogram för eleven och rektorn för enheten menar att detta ofta saknas. En förutsättning, enligt rektorn för modersmålsenheten, är också att det finns ett utvecklat modersmål hos eleven för att studiehandledning på modersmålet ska fungera. Rektor menar också att det finns bristande kunskap om syftet med studiehandledningen på modersmålet och att det ofta är särskilda stödinsatser av annat slag som eleven skulle behöva.

Skolinspektionens slutsatser samt rekommendationer/krav på åtgärder:

Rekommendationer till Malmö kommun som granskningen aktualiserar

- Kommunen behöver säkerställa att de elever som behöver studiehandledning också får detta stöd.

Höja förskola

Personalen på Höja förskola har ett gott förhållningssätt och en positiv inställning till såväl flerspråkighet som mångkulturalitet. Förskolan bedriver dock inget systematiskt och medvetet arbete för att bidra till att de barn som har ett annat modersmål än svenska utvecklar en kulturell identitet eller förmåga att kommunicera på sina modersmål. Det finns vidare grundläggande brister i planeringen av Höja förskolas pedagogiska verksamhet. Att det saknas en systematisk planering innebär att det språkutvecklande arbete som bedrivs inte kan knytas till ett innehåll som bygger på barnens bakgrund, behov och intressen. Den inre miljön är överlag inspirerande men vi ser inte heller i den något som återspeglar barnens mångkulturella bakgrund. Det är ett gott klimat på förskolan, barnen trivs och får god omsorg. Personalen är erfaren och har adekvat utbildning men behöver ytterligare kompetensutveckling för arbetet med barn med annat modersmål än svenska.

Krav på åtgärder:

- Förskolan arbetar inte i tillräcklig utsträckning för att medverka till att samtliga barn med annat modersmål än svenska ges möjlighet att utveckla sina modersmål. (Läroplan för förskolan, 2.2 Utveckling och lärande)

Rekommendationer:

- Att förskolan utvecklar arbetet med att kartlägga de flerspråkiga barnens språkliga och kulturella bakgrund.
- Att förskolan inleder ett arbete med att bidra till att de barn som har annat modersmål än svenska ges möjlighet att utveckla sin kulturella identitet.
- Att förskolan startar ett utvecklingsarbete för att i högre grad föra in planerade, pedagogiska aktiviteter i verksamheten.
- Att förskolan utvecklar det språkutvecklande arbetet genom att knyta det till ett planerat innehåll som ger mening, sammanhang och helhet samt bygger på barnens erfarenhetsvärld, behov och intressen.
- Att förskolan verkar för att utveckla ett närmare samarbete med de ambulande modersmålstränarna i syfte att göra modersmålsträningen till en integrerad del av förskolans verksamhet.
- Att förskolan utvecklar ett strukturerat samarbete med de förskoleklasser, skolor och fritidshem till vilka barnen på Höja förskola fortsätter.
- Att förskolan utvecklar formerna för samverkan med barnens föräldrar.
- Att förskolans personal erbjuds ytterligare kompetensutveckling för arbetet med flerspråkiga barn.

Höjaskolan

Höjaskolan är i stora delar en trygg skola, som eleverna överlag trivs på. Lärarna är engagerade och arbetar medvetet för att skapa ett gott arbetsklimat. Däremot finns skillnader mellan klasserna och mellan lärarna med avseende på hur planerat och medvetet lärarna arbetar för att utgå ifrån och att anpassa undervisning till de flerspråkiga elevernas olika bakgrunder, behov, intressen, erfarenheter osv. I den senare årskursen handlar detta inte minst om kartläggsarbetet, men också om att inte alla lärare på ett aktivt, individualiserande sätt anpassar undervisningen i syfte att försöka åstadkomma den bästa möjliga språk- och kunskapsutvecklingen för varje enskild elev. Skolinspektionen bedömer att skolan behöver åtgärda eller utveckla ett antal områden, enligt nedan.

Krav på åtgärder:

- Skolan arbetar inte tillräckligt systematiskt och kontinuerligt för att kartlägga, analysera och utvärdera elevernas språk- och kunskapsutveckling med utgångspunkt i deras olika erfarenheter och bakgrund. (Lpo 94, 2.2.)
- Skolan anpassar inte i tillräcklig utsträckning arbetsformerna och innehållet i undervisningen till elevernas behov och intressen. (Lpo 94, 2.2.)

- Skolan erbjuder och genomför inte undervisningen i svenska som andraspråk på ett sätt som uppfyller författningarnas krav. (2 kap. 15–16 § grundskoleförordningen)
- Skolan ger inte studiehandledning på modersmålet till alla elever som har behov av det. (5 kap. 2–3 § grundskoleförordningen)
- Elevernas arbetsro är inte tillräckligt god i alla verksamheter. (Lpo 94, 2.2.)

Rekommendationer:

- Att skolan synliggör vikten och värdet av flerspråkighet, för att stärka självkänsla och identitet hos de elever som har annat modersmål än svenska.
- Att skolan utvecklar arbetet med olika uttrycksformer för att bättre synliggöra elevernas olika förmågor och erfarenheter.
- Att arbeta för att höja förväntningarna på eleverna.

Uppföljning

Malmö kommun ska senast den 1 november 2010 redovisa vilka insatser som genomförts eller planerats med anledning av de krav på åtgärder och rekommendationer som Skolinspektionen framfört. Insatserna ska redovisas per förskola respektive skola.

Uppföljningen riktar sig mot huvudmannen angående behovet av att säkerställa att elevernas rätt till studiehandledning tillgodoses.

Uppföljningen riktar sig mot Höja förskola och mot Højaskolan när det gäller övriga krav på åtgärder och rekommendationer.

Redovisningen skickas till Skolinspektionen, Gasverksgatan 1, 222 29 Lund.

På Skolinspektionens vägnar

Björn Persson
Avdelningschef

Agneta Ericsson
Undervisningsråd

I ärendets slutliga handläggning har också deltagit utredare Lena Lindh, Annika Mullaart Ed och utredare Marcus Johansson samt enhetschef Viveca Serder.